

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AUTORITETI I KONKURENCËS
KOMISIONI I KONKURENCËS

VENDIM

Nr. 706, Datë 10.09.2020

“Për mbylljen e hetimit të përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë; dhënien e disa rekomandimeve për MASR, INSTAT, IAL-të publike dhe private, si dhe dhënien e disa detyrimeve për IAL private”

Komisioni i Konkurrencës me pjesëmarrjen e:

Znj. Juliana LATIFI	Kryetar
Z. Eduard YPI	Zv/Kryetar
Znj. Leida MATJA	Anëtar
Znj. Adriana BERBERI	Anëtar
Z. Helidon BUSHATI	Anëtar

Në mbledhjen e tij të datës 10.09.2020, shqyrtoi çështjen me:

Objekti: Për mbylljen e hetimit të përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë; dhënien e disa rekomandimeve për MASR, INSTAT, IAL-të publike dhe private, si dhe dhënien e disa detyrimeve për IAL private.

Baza Ligjore: Neni 24, shkronja (d), (f), neni 26, neni 41, neni 69 dhe 70 i ligjit nr. 9121, datë 28.07.2003 “Për Mbrojtjen e Konkurrencës”, i ndryshuar

Komisioni i Konkurrencës, pas shqyrtimit të:

- Relacionit të Sekretarit të Përgjithshëm të Autoritetit të Konkurrencës;

VËREN SE :

I. Procedura e ndjekur:

1. Komisioni i Konkurrencës me vendimin nr. 573, datë 26.11.2018 “Për hapjen e procedurës së Hetimit të Përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë”, i ndryshuar me vendimet nr. 620, datë 13.05.2019, nr. 662, datë 21.11.2019 dhe nr. 672, datë 24.12.2019 “Për një ndryshim në vendimin e Komisionit të Konkurrencës nr.573, datë 26.11.2018 “Për hapjen e procedurës së Hetimit të Përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë””, në mbështetje të nenit 4 dhe 9, neni 24, shkronja d, neni 26 dhe

neni 41 i ligjit nr. 9121, datë 28.07.2003 “Për mbrojtjen e konkurrencës”; si dhe ligjit nr. 44/2015 “Kodi i Procedurave Administrative në RSH”, vendosi të miratojë hapjen e procedurës së Hetimit të Përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë.

2. Arsyeja e hapjes së hetimit është për të analizuar nivelin e konkurrencës në tregun e ofrimit të shërbimit të arsimit të lartë.
3. Sekretariati i Autoritetit të Konkurrencës, në zbatim të nenit 41 të ligjit nr. 9121, datë 28.07.2003 “Për Mbrojtjen e Konkurrencës”, i ndryshuar, ka realizuar një hetim të përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë, i cili u mbështet mbi praktikat më të mira të vlerësimit të tregut të OECD.
4. Për mbledhjen e fakteve dhe të dhënave të nevojshme në lidhje me hetimin, bazuar në nenet 33 dhe 34 të ligjit nr. 9121/2003, gjatë periudhës së hetimit të përgjithshëm janë kërkuar të dhëna dhe informacion nga Institucionet e Arsimit të Lartë (IAL) publike dhe private, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR) dhe Agjencia e Sigurimit të Cilësisë në Arsimin e Lartë (ASCAL).

II. Analiza e konkurrencës

II.1 Tregu përkatës

5. Tregu përkatës përfshin produktet që vlerësohen si të zëvendësueshme nga konsumatorët dhe operatorët, për sa u përket karakteristikave, çmimit dhe funksionit të tyre dhe që ofrohen ose kërkohen nga ndërmarrjet në një zonë gjeografike me kushte të njëjta konkurrence. Përkufizimi i tregut përkatës përfshin dy dimensione:

- a) Tregu përkatës i produktit
- b) Tregu përkatës gjeografik

II.1.a Tregu përkatës i produktit

6. Arsimi i lartë luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin e përgjithshëm ekonomik e shoqëror dhe ka efektet e tij sociale në shoqëri.
7. Drejtimi kryesor në të cilin synon të zhvillohet arsimi i lartë, është kërkesa për IAL sa më cilësore, të orientuara drejt kërkimit shkencor. Sipas gjetjeve të progres raportit të Komisionit Evropian për vitin 2018, cilësia e arsimit duhet të ngrihet në të gjitha nivelet, veçanërisht për t’i pajisur më mirë njerëzit me aftësi që i nevojiten tregut të punës. Sipas progres raportit të Komisionit Evropian 2019, progres është bërë vetëm në implementimin e kurrikulave dhe kornizës legislative dhe sidomos në zhvillimin e një aplikacioni për njohjen e diplomave.
8. Konkurrenca në arsimin e lartë është zhvilluar në mënyrë të ndjeshme në dekadat e fundit, nga konkurrenca për studentët në konkurrencën për buxhetet dhe konkurrencën

për profesorë, por edhe natyra e konkurrencës ka evoluar, duke çuar në forma të reja të konkurrencës. Konkurrenca në arsimin e lartë nuk ndodh më vetëm mes individëve dhe vendeve, por është bërë institucionale, duke çuar në transformimin e universiteteve në konkurrentë. Kjo konkurrencë paraqitet më tepër si një konkurrencë për cilësinë sesa për çmimin.

Konkurrenca midis IAL-ve prek një sërë çështjesh, si: konkurrenca për studentët, grante, akademikë, zbulime, patentë, burime publike dhe private, etj.

9. Nëse një individ është i gatshëm të ndjekë një IAL, ai duhet të zgjedhë se cilin IAL të ndjekë (publik apo privat) duke krahasuar përfitimet/dobinë e tij në të dy institucionet. Përderisa IAL-të publike janë më të lira, studentët do të jenë të gatshëm të ndjekin një IAL privat, i cili është më i kushtueshëm, vetëm nëse ky i fundit ofron cilësi më të lartë se ai publik.
10. IAL-të konkurrojnë me njëri-tjetrin për të marrë studentët më të mirë, duke ofruar infrastrukturë cilësore, staf akademik, programe konkurruese dhe kërkim shkencor.
11. Tregjet për Institucionet e Arsimit të Lartë dallojnë shumë nga tregjet e tjera konkurruese. Për shkak të llojeve të ndryshme të programeve të studimit dhe vendndodhjeve të ndryshme gjeografike të IAL-ve, ofrimi i shërbimit të arsimit të lartë është i diferencuar. Nga ana e kërkesës, informacioni është jo i plotë dhe jo transparent, pasi jo të gjitha IAL-të, kanë një listë të çmimeve (tarifave të studimit) të publikuar për të gjitha programet dhe shërbimet që ofrojnë.
12. Fokusi i këtij hetimi të përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë janë të gjitha institucionet publike dhe private në vend që ofrojnë arsimin e lartë apo operojnë si IAL. Në këtë kuadër nga ana e ofertës konsiderohen të gjitha institucionet publike dhe private të arsimit të lartë, si universitetet, akademitë, kolegjet universitare dhe kolegjet profesionale të larta. Ndërsa nga ana e kërkesës qëndrojnë studentët që duan të ndjekin studimet në IAL, në një program të caktuar, në njërin nga ciklet e studimit (bachelor, master, doktoraturë) dhe në njërin nga format e studimit (me kohë të plotë apo me kohë të zgjatur).
13. Tregjet konkurruese karakterizohen nga ofrues që konkurrojnë me njëri - tjetrin duke qenë përgjegjës ndaj klientëve të tyre. Në këto tregje, një klient ka aftësinë për të kaluar tek një ofrues alternativ nëse ai ofron një cilësi më të mirë të shërbimit ose ofron të njëjtin produkt me një çmim më të ulët. Prandaj ofruesit duhet të konkurrojnë për konsumatorët (në rastin tonë studentët), duke siguruar një nxitje për të rritur mundësinë e zgjedhjes, cilësinë, inovacionin dhe intensitetin e konkurrencës nëpërmjet çmimeve.
14. Ekzistenca e konkurrencës në arsimin e lartë do të thotë që nëse studentët kanë aftësinë për të zgjedhur midis IAL-ve, atëherë IAL-të do të stimulohen për të performuar më mirë duke rritur cilësinë.

15. Përkufizimi i tregut në Sektorin e Arsimit të Lartë është një temë e vështirë si nga perspektiva e kërkesës ashtu dhe nga ajo e ofertës, veçanërisht për shkak të diversitetit të cikleve, programeve të ndryshme të studimit dhe formës së studimit. Fakti që ekzistojnë Institucionet e Arsimit të Lartë private është sepse ka studentë që janë të gatshëm të paguajnë për këto shërbime alternative. Kjo zgjedhje mund të shpjegohet me ekzistencën e një niveli të diferencuar të cilësisë së shërbimeve, për shembull kushte më të mira për konsumatorët (studentët), të pajisura me laboratorë modernë, ose rasti kur studenti nuk arrin të fitojë një program që ai dëshiron në IAL-të publike.
16. Përshkrimi më i mirë i strukturave të tregut në arsimin e lartë në Europë dhe më gjerë, sipas studimeve të OECD, është se ata janë përzierje e konkurrencës monopoliste dhe oligopolit. Disa tregje të arsimit të lartë janë të ngjashme me konkurrencën monopoliste në atë se shërbimi i ofruar nga ofruesit është shumë heterogjen, dhe për ata studentë që mund të konsiderojnë një shtrirje të madhe gjeografike, mund të ketë shumë ofrues që ofrojnë diploma Bachelor, Master apo Doktor, brenda fushës së tyre të studimit. Në të njëjtën kohë, tregjet mund të ngjajnë oligopole pasi ka pengesa të dukshme për hyrjen dhe daljen në arsimin e lartë dhe tregjet e përcaktuara në nivel rajonal.
- Në vendin tonë, nga rezultatet e analizës së tregut, rezulton se struktura e tregut në arsimin e lartë është më afër asaj të konkurrencës monopolistike, për shkak të numrit të konsiderueshëm të IAL-ve që operojnë në treg, duke ofruar programe studimi për afërsisht të ngjashme, por të diferencuara nga pikëpamja e cilësisë.*
17. Për sa i përket arsimit të lartë publik, ai vepron sipas kuotave të ofruara nga IAL-të publike dhe në bazë të rezultateve të provimeve të maturës shtetërore dhe përzgjedhjes së programit të studimit nga ana e studentit. IAL-të private mund t'i ofrojnë një mundësi studimi secilit student që paraqet interesin e tij për të marrë shërbim në këto Institucione përkatës të Arsimit të Lartë privat, por gjithsesi dhe këto të fundit bëjnë përzgjedhjet e tyre në varësi të kuotave dhe të nivelit të studentëve. Dallimi kryesor midis IAL-ve publike dhe private ka të bëjë me tarifën apo çmimin e paguar për shërbimin e marrë, i cili është më i lartë në IAL-të private.
18. Duke u nisur nga ndikimi që ka niveli i arsimit në cilësinë e jetës së individëve, kërkesa konsumatore ndiqet nga nevoja për arsim/dije dhe në përgjithësi konsumatori priret drejt shërbimit që i plotëson më mirë nevojat dhe aty ku mendon se cilësia është më e mirë duke u nisur nga programi i studimit, stafi akademik dhe kushtet e tjera. Pra, siç thamë edhe më lart zgjedhja e një ofruesi në këto raste është e orientuar tek ofruesi më i mirë në dispozicion duke patur parasysh buxhetin e konsumatorit.
19. Sektori publik dhe privat i shërbimit të arsimit janë zëvendësues nga ana e kërkesës për sa i përket karakteristikave të shërbimit të ofruar dhe funksionit që kryejnë, por nuk janë të zëvendësueshëm për sa i përket çmimit.
20. Sipas të dhënave të administruara nga IAL-të publike dhe private në vendin tonë, rezulton se ato ofrojnë programe të ndryshme të studimit. Gjithashtu ka dhe IAL që

janë të specializuara në një fushë të caktuar (p.sh, mjekësi, stomatologji, estetikë, etj). Për sa i përket IAL-ve, të cilët kanë të njëjtin profil, apo specialitet ato mund të konsiderohen të zëvendësueshëm nga ana e ofertës, publike apo private qofshin, pasi nuk ka kosto shtesë nga pikëpamja e stafit akademik, të cilët janë të profilizuar në degën e caktuar. Ndërsa IAL-të që ofrojnë programe studimi në degë të ndryshme nuk janë të zëvendësueshëm midis tyre nga ana e ofertës (p.sh mjekësia dhe artet).

21. Në këtë rast është bërë një përcaktim i gjerë i tregut përkatës të produktit, për arsye se kemi të bëjmë me një hetim të përgjithshëm të sektorit të arsimit të lartë, dhe për këtë qëllim është parë e arsyeshme që për të analizuar tregun e arsimit të merren në konsideratë të gjithë karakteristikat e tregut dhe faktorët që ndikojnë anën e kërkesës (zgjedhjet e konsumatorëve) dhe të ofertës. Sidoqoftë, sipas rastit mund të bëhet një nënndarje në tregje më të vogla produkti (nën tregje) *mbi bazën e fushës së studimit*, siç është sigurimi i shërbimit të arsimit në një program studimi të caktuar; *sipas cikleve të studimit* (bachelor, master, doktoraturë); *ose sipas formës së studimit* (me kohë të plotë apo të zgjatur).
22. Referuar sa më sipër, *tregu përkatës të produktit do të konsiderojmë tregun për ofrimin e shërbimit të arsimit të lartë nga Institucionet e Arsimit të Lartë, duke përfshirë të gjitha shërbimet e ofruara për studentët nga Institucionet publike dhe private të Arsimit të Lartë.*

II.1.b Tregu përkatës gjeografik

23. Nga analiza e të dhënave të studentëve dhe IAL-ve, rezulton se meqenëse qyteti i Tiranës ka dhe numrin më të madh të IAL-ve dhe të banorëve, ka dhe numrin më të madh të studentëve në krahasim me qytetet e tjera të Shqipërisë. Megjithatë IAL-të publike dhe private janë të shpërndara në të gjithë territorin e vendit dhe kryesisht në qytetet më të mëdha. Për këtë arsye konsumatorët apo studentët në rastin tonë mund të zgjedhin të shkojnë në IAL-në më të afërt me vendbanimin e tyre, ose në rast të degëve të veçanta të shkojnë drejt IAL-ve më të largëta, në qytetin më të afërt apo në kryeqytet.
24. Referuar sa më sipër, *tregu përkatës gjeografik përfshin territorin e Republikës së Shqipërisë.*
25. *Si përfundim, tregu përkatës në këndvështrimin e përgjithshëm do të konsiderojmë tregun për ofrimin e shërbimit të arsimit të lartë nga Institucionet e Arsimit të Lartë, duke përfshirë të gjitha shërbimet e ofruara për studentët nga Institucionet publike dhe private të Arsimit të Lartë në territorin e Republikës së Shqipërisë.*

II.2 Barrierat e hyrjes dhe zgjerimit

26. Ligji nr. 80/2015 “Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë” përcakton disa kritere, të cilat duhet të plotësohen

për hapjen e një institucioni të arsimit të lartë pas plotësimit të standardeve akademike, sigurimit të mjeteve të nevojshme financiare për përfundimin e studimeve të filluara nga secili student i regjistruar dhe përmbushjen e kriterëve të tjera, të përcaktuara me ligj apo akte të tjera nënligjore, të nevojshme për të siguruar cilësinë e programeve të planifikuara të studimeve, si dhe të veprimtarive të tjera të institucionit.

27. Në tregun e arsimit të lartë ekzistojnë pengesa ligjore për të hyrë në treg për shkak të kuadrit ligjor dhe rregullator të licencimit dhe pengesa ekonomike për shkak se IAL-të kanë kosto të konsiderueshme fikse dhe kosto të lartë variabël të hapjes së një IAL-je dhe shpenzimeve të nevojshme për t'u zhvilluar infrastruktura e nevojshme për të siguruar diploma në fusha të caktuara dhe për kërkimin shkencor. Megjithatë, në Shqipëri, numri i lartë i IAL-ve që ekzistojnë në treg dhe fakti se arsimi i lartë në Republikën e Shqipërisë është një treg i liberalizuar tregon se plotësimi i këtyre lloj kriterëve është i realizueshëm dhe nuk ka kufizuar hyrjen e IAL-ve në treg.

II.3 Transparenca dhe asimetria e informacionit

28. Në lidhje me transparencën e publikimit të tarifave të studimit, të ndara në tarifa regjistrimi dhe tarifa shkollimi nga ana e IAL-ve publike apo private, rezulton se për IAL-të publike vetëm Universiteti i Tiranës, Universiteti Luigj Gurakuqi në Shkodër dhe Universiteti Fan S. Noli në Korçë paraqesin përditësime në website-t e tyre në lidhje me tarifat e studimit. Pjesa tjetër e faqeve të IAL-ve publike nuk kanë të publikuar informacion në lidhje me tarifat e studimit.

Përsa i përket IAL-ve private, vetëm një pjesë e tyre kanë të publikuar në faqet e tyre zyrtare informacion në lidhje me tarifat si: Universiteti Marin Barleti, UET, TBU, Kolegji Universitar Bedër dhe Kolegji Profesional i Tiranës. Pjesa më e madhe e IAL-ve private nuk kanë të publikuar informacion në lidhje me tarifat e studimit.

29. Sipas raportit të OECD-së, në arsim ka një problem të asimetrisë së informacionit. Konsumatorët mund të kenë vështirësi në vëzhgimin e cilësisë së arsimit të ofruar. Në çdo rast, cilësia e arsimit mund të jetë një përvojë personale dhe mund të jetë edhe më e vështirë të vlerësohet cilësia e arsimit në një IAL pa ndonjë përvojë të drejtpërdrejtë personale. Ky problem i asimetrisë së informacionit shkakton nevojën për rishikim, vlerësim dhe shërbime të akreditimit të pavarur.

II.4 Struktura e tregut në Sektorin e Arsimit të Lartë

30. Struktura e tregut në Sektorin e Arsimit të Lartë është paraqitur në varësi të numrit të studentëve në IAL-të publike dhe private; dhe treguesve të buxhetit si: të ardhurat dhe shpenzimet në IAL-të publike dhe private.

31. Numri i përgjithshëm i studentëve të regjistruar në IAL-të publike dhe private për vitin akademik 2016-2017 është XXX studentë, nga ku IAL publike kanë XXX studentë të regjistruar ndërsa IAL private kanë XXX studentë të regjistruar, ose në

terma relativ IAL-të publike zënë XXX% të tregut të arsimit të lartë sipas numrit të studentëve të regjistruar, ndërsa IAL private zënë vetëm XXX% të tij. Ndërsa për vitin akademik 2017-2018 numri i përgjithshëm i studentëve të regjistruar në IAL-të publike dhe private është XXX studentë, nga ku IAL publike kanë XXX studentë të regjistruar, ndërsa IAL private kanë XXX studentë të regjistruar. Në terma relativë IAL-të publike zënë XXX% të tregut sipas numrit të studentëve të regjistruar, ndërsa IAL private zënë vetëm XXX% të tij.

Numri i studentëve gjatë vitit e akademik 2017-2018 ka pësuar rënie me rreth XXX % krahasuar me vitin akademik 2016-2017.

32. Për sa i përket tregut të arsimit të lartë për IAL-të publike dhe private sëbashku apo më vete, sipas numrit të studentëve të regjistruar, për vitet akademike 2016-2017 dhe 2017-2018, IAL-të me numrin total më të madh të studentëve të regjistruar janë të njëjta dhe përkatësisht ndër IAL publike janë Universiteti i Tiranës, Universiteti “Aleksandër Moisiu” Durrës dhe Universiteti Politeknik, ndërsa ndër IAL private Universiteti Albanian University, Universiteti European i Tiranës dhe Universiteti Zoja e Këshillit të Mirë.

Ky është një tregues i anës së kërkesës, preferencave të studentëve për programet që ofron IAL, si dhe rrjedhojë e shpërndarjes së popullsisë dhe IAL-ve, ku Tirana ka dhe dhe numrin më të madh të IAL-ve dhe rrjedhimisht edhe të studentëve, si dhe i anës së ofertës në lidhje me kuotat e universiteteve.

33. Për IAL-të publike, për vitin akademik 2017-2018 sipas numrit të studentëve të regjistruar, niveli i përqendrimit HHI ka vlerën prej XXX. Kjo HHI tregon se tregu i arsimit të lartë publik paraqitet me një nivel të moderuar konkurrence. Për IAL private, për vitin akademik 2017-2018 sipas numrit të studentëve të regjistruar, niveli i përqendrimit HHI ka vlerën prej XXX, në nivelin e një tregu me përqendrim të ulët.

34. *Në tregun e arsimit të lartë publik dhe në atë privat, IAL me pjesë më të madhe tregu për nga numri i studentëve të regjistruar ruajnë të njëjtën renditje, si në rastin kur IAL-të publike dhe private merren veç, ashtu dhe kur ato merren sëbashku, vetëm se pesha specifike e tyre është më lartë në rastin që IAL-të publike dhe private merren më vete. Treguesi i përqendrimit HHI është më i ulët në rastin kur IAL-të publike dhe private merren sëbashku, kjo për shkak të numrit më të lartë të tyre.*

35. Sipas nivelit të të ardhurave të realizuara, midis IAL-ve publike, IAL me pjesën më të madhe të tregut është Universiteti i Tiranës me përkatësisht XXX% dhe XXX% të tregut të arsimit të lartë publik për vitet akademike 2016-2017 dhe 2017-2018. Më pas vijnë Universiteti i Mjekësisë i Tiranës dhe Universiteti Politeknik me pjesë tregu prej XXX% secili për vitin akademik 2017-2018.

Niveli i të ardhurave të IAL-ve publike ka rënë me XXX% në vitin akademik 2017-2018 krahasuar me vitin e mëparshëm.

Treguesi i HHI-së për tregun e arsimit të lartë publik rezulton XXX për vitin akademik 2016-2017 dhe XXX për vitin akademik 2017-2018, duke pësuar rënie, por përsëri qëndron në nivelin e një tregu me përqendrim të moderuar.

36. Ndër IAL-të private, universiteti me pjesën më të madhe të tregut sipas të ardhurave të realizuara për tre vitet akademike është Universiteti “Albanian University” me përkatësisht XXX%, XXX% dhe XXX% të tregut të arsimit të lartë privat për vitet akademike 2016-2017, 2017-2018 dhe 2018-2019. Më pas vijnë Universiteti Zoja e Këshillit të Mirë dhe Universiteti European i Tiranës me pjesë tregu prej XXX% dhe XXX% për vitin akademik 2018-2019. Albanian University ka një rënie të pjesës së tregut sipas nivelit të të ardhurave nga viti akademik 2016-2017 në vitin 2018-2019 me XXX%, ndërsa IAL-të e tjera paraqesin në përgjithësi një qëndrueshmëri të pjesëve të tregut me rënie ose rritje të vogla prej rreth 1%.
- Niveli i të ardhurave të IAL-ve private ka ardhur në rritje nga viti në vit.
- Treguesi i HHI-së për tregun e arsimit të lartë privat rezulton XXX për vitin akademik 2016-2017 dhe XXX për vitin akademik 2017-2018, dhe XXX për vitin akademik 2018-2019, duke pësuar rënie, dhe duke shkuar në kufirin e poshtëm të një tregu me përqendrim të moderuar.
37. Sipas nivelit të shpenzimeve të realizuara, midis IAL-ve publike, universiteti me pjesën më të madhe të tregut është Universiteti i Tiranës me përkatësisht XXX% dhe XXX% të tregut të arsimit të lartë publik për vitet akademike 2016-2017 dhe 2017-2018. Më pas vijnë Universiteti Politeknik dhe Universiteti i Mjekësisë i Tiranës me pjesë tregu prej XXX% dhe XXX% për vitin akademik 2017-2018.
- Niveli i shpenzimeve të IAL-ve publike për vitet akademike 2016-2017 dhe 2017-2018 ka pësuar një rënie të lehtë duke qëndruar në të njëjtat nivele.
- Treguesi i HHI-së për tregun e arsimit të lartë publik rezulton XXX për vitin akademik 2016-2017 dhe XXX për vitin akademik 2017-2018, duke na treguar për një treg me përqendrim të moderuar.
38. Ndër IAL-të private, universiteti me pjesën më të madhe të tregut sipas shpenzimeve të realizuara për tre vitet akademike është Universiteti Zoja e Këshillit të Mirë me përkatësisht XXX%, XXX% dhe XXX% të tregut të arsimit të lartë privat për vitet akademike 2016-2017, 2017-2018 dhe 2018-2019. Më pas renditet Universiteti European i Tiranës me pjesë tregu sipas viteve respektivisht XXX%, XXX% dhe XXX%. Ndërkohë IAL-të e tjera kanë pjesë tregu më të vogël se XXX% për të gjithë periudhën. Vëmë re se Universiteti Zoja e Këshillit të Mirë ka një rritje të ndjeshme të pjesës së tregut sipas nivelit të shpenzimeve gjatë vitit të fundit, ndërsa IAL-të e tjera paraqesin në përgjithësi një qëndrueshmëri të pjesëve të tregut gjatë viteve 2016-2017 dhe 2017-2018 dhe rënie të pjesëve të tregut gjatë vitit 2018-2019.
- Niveli i shpenzimeve të IAL-ve private ka ardhur në rritje nga viti në vit, madje në vitin e fundit ka një rritje prej XXX% krahasuar me vitin e mëparshëm dhe kjo për arsye të nivelit të shpenzimeve të Universitetit Zoja e Këshillit të Mirë.
- Treguesi i HHI-së për tregun e arsimit të lartë privat rezulton XXX për vitin akademik 2016-2017, XXX për vitin akademik 2017-2018, në nivelet e një tregu me përqendrim të moderuar dhe XXX për vitin akademik 2018-2019.

39. *Për sa i përket tregut të arsimit të lartë për IAL-të publike dhe private sëbashku apo më vetë, sipas numrit të studentëve të regjistruar, sipas nivelit të të ardhurave të IAL-së, si dhe sipas nivelit të shpenzimeve të IAL-së, për vitet akademike 2016-2017, 2017-2018, dhe 2018-2019, IAL-të me pjesë tregu më të madhe janë të njëjta dhe përkatësisht ndër IAL publike janë Universiteti i Tiranës, Universiteti Politeknik i Tiranës, Universiteti i Mjekësisë i Tiranës dhe Universiteti “Aleksandër Moisiu” Durrës, ndërsa ndër IAL private Universiteti Albanian University, Universiteti European i Tiranës, Universiteti Zonja e Këshillit të Mirë dhe Universiteti Epoka.*

II.5 Tarifatat e studimit IAL publike vs. IAL private

40. Në lidhje me tarifën e studimit, e cila përbëhet nga tarifa e regjistrimit dhe ajo e shkollimit, për IAL-të publike ato miratohen çdo vit me VKM, ku paraqitet kufiri maksimal i tarifës vjetore të shkollimit për universitete të ndryshme dhe programe të ndryshme brenda të njëjtit universitet. IAL-të publike janë të lirë të vendosin vetë tarifatat brenda këtij niveli maksimal.

Për IAL-të private, të cilët i vendosin vetë tarifatat për çdo program studimi, tarifatat e regjistrimit dhe të studimit janë disa herë më të larta se tarifatat respektive në IAL-të publike mesatarisht tarifatat e regjistrimit rreth XXX herë më të larta ((XXX lekë ~XXX€) me XXX€) dhe tarifatat e shkollimit rreth XXX herë më të larta ((XXX lekë ~XXX€) me deri në XXX€). Gjithashtu IAL private konkurrojnë me çmime të diferencuara duke aplikuar tarifa të ndryshme sidomos në tarifatat e shkollimit.

III. Funksionimi i IAL-ve publike dhe private

41. Për IAL publike burimi kryesor i të ardhurave janë fondet e siguruar nga Buxheti i Shtetit, ndërsa për IAL private burimi kryesor i të ardhurave janë të ardhurat e siguruar nga tarifatat e shkollimit dhe regjistrimit., pasi tarifatat e IAL private janë disa herë më të larta se ato të IAL publike siç është evidentuar më sipër.

42. IAL publike dhe private e mbështesin veprimtarinë e tyre në zbatim të ligjit nr. 80/2015 “Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë” dhe kuadrit nënligjor në fuqi. Në respektim të bazës ligjore është nxjerre dhe kuadri Rregullator i Brendshëm: Statuti, rregulloret e ndryshme të organizimit dhe funksionimit të tyre.

43. Pjesën më të madhe të shpenzimeve të IAL-ve publike dhe private e zënë shpenzimet për pagat dhe sigurimet shoqërore (XXX-XXX%), më pas shpenzimet operative dhe të mirëmbajtjes dhe shpenzimet për investime. Tek IAL publike vëmë re se nuk ka të evidentuara shpenzime për kërkim shkencor, ndërsa një pjesë e IAL-ve private kanë të evidentuara shpenzime për kërkim shkencor.

44. Për metodologjinë e llogaritjes së kostos së studimeve, të tarifës së studimit, të tarifës së shkollimit, të tarifës së kurseve të formimit të vazhduar, IAL-të publike, nëpërmjet Senatit dhe Bordit të Administrimit, bazuar në ligjin nr. 80/2015 dhe VKM 288, datë

21.05.2018 miratojnë çdo vit akademik tarifën e studimit për të gjithë ciklet e studimit. Kosto totale mesatare bazohet në mesimdhënie, kosto studimi dhe kosto totale për numër studentesh. Merren parasysh shpenzimet e pagave dhe sigurimeve shoqërore, shpenzimet materiale, shpenzime indirekte (amortizimi), etj.

Për IAL-të private nuk ka një VKM që të shërbejë si indikator për përcaktimin e tarifave të studimit. IAL-të private i vendosin vetë tarifën, duke u mbështetur dhe në tarifën e IAL-ve të tjera private që operojnë në zonën ku ndodhet IAL, apo në ato që ofrojnë programe studimi të ngjashme. Pjesa më e madhe e IAL-ve nuk paraqesin një metodologji për miratimin e tyre, por shprehen se metodologjia bazohet në kuadrin ligjor në fuqi duke marrë parasysh se kosto përfshin shpenzimet për personelin, shpenzimet për kërkimin dhe zhvillimin, shpenzimet për blerjen e mallrave dhe shërbimeve, shpenzimet për taksa dhe fonde për t'u paguar, si dhe shpenzimet për investime. Për të përlllogaritur koston e programit të studimit, kostoja për student shumëzohet me numrin e studentëve në atë program studimi. Gjithashtu kur vendosen tarifën e studimit merren parasysh dhe tarifën e IAL-ve të tjera private në treg.

45. Metodologjia e llogaritjes së kostonë së programit të studimit, si për IAL publike dhe ato private, bazohet në bazë të përlllogaritjes së kostonë për student, bazuar në kërkesat që ka secili program. Metodologjia ka për bazë llogaritjen mbi bazën standarte të shpenzimeve në total, shpenzimeve të departamentit me numrin total të studentëve dhe numrin e studentëve për programet që ofrohen nga departamenti. Për të përlllogaritur kostonë e programit të studimit, kostoja për një student shumëzohet me numrin e studentëve të regjistruar në atë program. IAL-të nuk kanë sjellë një metodologji specifike për llogaritjen e kostonë së programit të studimit.

46. Për dhënien dhe akordimin e bursave IAL-të publike respektojnë bazën ligjore në fuqi (VKM Nr. 903, datë 21.12.2016).

IAL-të private, në përgjithësi, kanë politikën e tyre të bursave, të cilat miratohen nga Bordi i Administrimit, Senati, Asambleja e Ortakëve/ Aksionarëve apo Fondacioni, i cili mbështet këto institucione. IAL private shpërndajnë bursa kryesisht për kategori studentësh të tillë si studentë ekselence, bazuar në mesataren përkatëse, studentë nga familje në nevojë, studentë me status jetim, pa kujdestari prindërore, pamundësi ekonomike, fëmijë të punonjësve të rënë në detyrë, etj. Disa IAL nuk aplikojnë bursa studimi, por vetëm reduktim të tarifave studentore, bazuar në elemente të caktuar dhe kritere që përcaktohen nga organet drejtuese të këtyre institucioneve.

47. IAL publike dhe private, për politikën e pagave dhe elementet e llogaritjes së tyre, bazohen në legjislacionin përkatës dhe aktet nënligjore në fuqi, Udhëzime të MASR dhe VKM dhe vendime të Bordit të Administrimit, si dhe në Kodin e Punës. Çdo IAL vendos pagat bazuar në pozicionin e punës, eksperiencën dhe titujt akademikë dhe gradat shkencore të profesorëve dhe stafit. Pjesa më e madhe e IAL-ve private në vendosjen e pagave bazohen dhe në vrojtimet e tregut lidhur me nivelin e pagave të IAL-ve konkurrencte.

48. Pjesën më të madhe të të punësuarve nga IAL publike e ka Universiteti i Tiranës, ndërsa për IAL private Albanian University, Universiteti European i Tiranës, Universiteti Marin Barleti dhe Universiteti Zoja e Këshillit të Mirë. IAL publike kanë një numër të konsiderueshëm staf akademik me kohë të pjesshme, krahas atyre me kohë të plotë. IAL publike dhe private kanë të punësuar staf akademik pensionistë dhe staf akademik të huaj.
49. Për pjesën më të madhe të IAL private dhe publike buxheti nuk alokohet në njësitë bazë, por menaxhohet nga njësitë qendrore. Sidoqoftë alokimi i buxhetit bazohet në kërkesat që kanë njësitë bazë. Për një pjesë të IAL-ve buxheti alokohet në njësitë bazë. Bordi i Administrimit me miratim të Senatit miraton buxhetin vjetor dhe afatmesëm të IAL dhe për secilën njësi bazë mbikëqyr zbatimin e tij. Çdo njësi bazë është përgjegjëse për menaxhimin e fondeve sipas buxhetit në përputhje me aktet ligjore në fuqi dhe politikat e zhvillimit të institucionit.
50. IAL publike funksionojnë sipas legjislacionit për arsimin e lartë dhe kuadrit nënligjor në fuqi.
IAL private kryesisht janë të organizuara në formën e shoqërive tregtare (SHPK ose SHA), kanë status juridik, karakter akademik dhe shkencor, forma organizimi bazuar në kriteret që përcakton ligji nr. 80/2015 për arsimin e lartë dhe kriteret të përcaktuara për marrjen e licencës për ushtrimin e veprimtarisë akademike dhe shkencore. Ndërkohë që ka IAL që kanë karakter jofitimprurës, siç është rasti i Kolegjit Universitar Bedër, Universiteti Katolik Zoja e Këshillit të Mirë, Kolegjit Universitar Logos apo Universiteti Mesdhetar i Shqipërisë. Në ligjin nr. 80/2015, në nenin 17 “Organizimi i institucioneve të arsimit të lartë” parashikohet se institucionet jopublike të arsimit të lartë janë persona juridikë privatë dhe veprimtaria që ato zhvillojnë mund të jetë fitimprurëse ose jofitimprurëse.
51. IAL publike funksionojnë sipas legjislacionit në fuqi dhe akteve nënligjore.
IAL private, në respektim të bazës ligjore dhe ligjit për arsimin e lartë, apo ligjit “Për tregtarët dhe shoqëritë tregtare”, statusin e personit juridik e ushtrojnë sipas përcaktimeve të Statutit duke gëzuar liri akademike, autonomi financiare, organizative dhe të përzgjedhjes së personelit. Institucioni, nëpërmjet Statutit dhe akteve të tjera themeluese ka përcaktuar organeve të tilla si - Administratori, i cili është përgjegjës për veprimtarinë organizative dhe administrative të shoqërisë, apo Rektori përgjegjës për veprimtarinë akademike.
52. IAL në përgjithësi funksionojnë si njësi më vete duke respektuar dispozitat ligjore në fuqi, aktet e brendshme që janë hartuar nga organet vendimmarrëse të këtyre institucioneve, parimet kryesore të lirisë akademike, autonomisë, pavarësisë, etj. Sipas legjislacionit në fuqi, në aktin e themelimit të fondacioneve, i cili është akti më i cilin themeluesit e tij shprehin vullnetin e tyre për themelimin e organizatës jofitimprurëse, përveç informacionit rreth llojit, emrin, selinë, identitetin e themeluesve, është shprehur edhe qëllimi dhe fusha e veprimtarisë si dhe informacione të tjera. Ligji detyron që të përcaktohet edhe natyra, burimi dhe vlera e

pasurisë së nevojshme për realizimin e qëllimit dhe fushës së veprimtarisë të fondacionit. Në objektin e veprimtarive të fondacioneve, objekt te veprimtarisë së tyre kanë hapjen dhe funksionimin e institucioneve arsimore.

53. IAL, të cilat janë krijuar si SHPK apo SHA kanë NIPT-in e shoqërisë tregtare. Në të kundërt, nëse janë krijuar nga Fondacionet përkatëse, kanë NIPT-in e fondacionit. Bazuar në Udhëzimin nr.24, datë 02.09.2008, “Për Procedurat Tatimore në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar, pika 42.1.1, Organizatat jofitimprurëse, fondacionet, njësitë e zbatimit të projekteve të veçanta, entet publike kombëtare apo vendore, organizatat politike, organizatat fetare, humanitare, bamirëse, shkencore, arsimore, e të tjera të ngjashme me to, të cilat nuk kanë për qëllim fitimin, regjistrohen në administratën tatimore. Sipas pikës 42.1.3, Këta persona marrin një numër të vetëm identifikimi, sado që të jetë numri i degëve që ato kanë. Në rastet kur organizatat jofitimprurëse ushtrojnë veprimtari në më shumë se një adresë, administrata tatimore lëshon një certifikatë regjistrimi për çdo adresë të ushtrimit të veprimtarisë, e cila ka të njëjtën numër NIPT-i si adresa kryesore, por me numër serial të ndryshëm.
54. Përfaqësimi i IAL-ve kryhet bazuar në kuadrin ligjor në fuqi dhe përcaktimeve ligjore, qoftë sipas ligjit nr. 80/2015 apo Statuteve dhe akteve të brendshme rregulluese të këtyre institucioneve, në të cilat është përcaktuar mënyra e përfaqësimit të tyre. Në rastin e IAL private në formën e shoqërisë tregtare, institucioni përfaqësohet nga Administratori i zgjedhur sipas përcaktimeve të Statutit dhe Bordit të Administrimit, për veprimtaritë me karakter organizativ, administrativ dhe financiar, si dhe nga Rektori për veprimtaritë akademike dhe shkencore. Në rastet e IAL-ve të cilat menaxhohen nga Fondacioni, ato përfaqësohen nga Fondacioni.
55. IAL-të e ushtrojnë autonominë dhe lirinë akademike sipas përcaktimeve të ligjit nr. 80/2015 dhe bazës ligjore rregulluese të tyre (Statuti). Si në ligjin për arsimin e lartë ashtu edhe në dispozitat e Statutit të këtyre IAL-ve është përcaktuar se IAL gëzojnë liri akademike, autonomi financiare, organizative dhe të përzgjedhjes së personelit. Në dispozitat e Statuteve të këtyre IAL janë përcaktuar rregullat lidhur me funksionet dhe kompetencat e organeve drejtuese administrative të IAL, të cilat janë në përputhje me nenin 3 të ligjit nr. 80/2015 “Liria akademike dhe autonomia e institucioneve të arsimit të lartë”.
56. IAL-të e garantojnë sigurimin dhe përmbushjen e standardeve të cilësisë sipas kuadrit ligjor në fuqi, përcaktimeve nga MASR, akreditimit nga ASCAL dhe përcaktimeve e parashikimeve në Statutin dhe Rregulloren e tyre. Pjesa më e madhe e tyre kanë ngritur Njësinë e Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë dhe sigurimin e standardeve të cilësisë e realizojnë nëpërmjet krijimit të mjedisit dhe infrastrukturës së posaçme, nëpërmjet investimeve në kampus, laboratorëve, stafit akademik, etj.
57. Pjesa më e madhe e IAL-ve private, bazuar në kuadrin ligjor në fuqi dhe në Statutin dhe Rregulloret e vetë IAL kanë ngritur strukturën e Auditit të Brendshëm që kryen auditin e IAL çdo vit fiskal. Disa IAL nuk kanë strukturë Auditit të Brendshëm.

IAL-të publike, bazuar në ligjin nr. 80/2015, kanë ngritur strukturën e Auditit të Brendshëm që realizon auditin e brendshëm. Ato IAL që nuk kanë njësi të auditit të brendshëm auditohen nga MASR.

58. Për IAL private auditimi i jashtëm kryhet kryesisht nga auditues të jashtëm apo kompani audituese të pavarura bazuar në ligjin për auditimin. Auditimi akademik realizohet nëpërmjet procesit të akreditimit nga ASCAL.

Auditi i jashtëm në IAL-të publike realizohet sipas legjislacionit në fuqi nga institucionet shtetërore si MASR dhe KLSH, ndërsa për Akademinë e Forcave të Armatosura auditimi kryhet nga Ministria e Mbrojtjes nëpërmjet drejtorisë së Auditit.

59. Transparencën e gjetjeve dhe rekomandimeve të auditit të brendshëm dhe të jashtëm një pjesë e IAL private e realizojnë duke publikuar gjetjet dhe rekomandimet në faqen zyrtare të web-it. Disa IAL, gjetjet ia vënë në dispozicion organeve kolegjiale dhe hartohet plani i masave.

Për IAL publike gjetjet dhe rekomandimet diskutohen nga organet kolegjiale, Senati dhe Bordi i Administrimit duke hartuar planin e masave për zbatimin e tyre.

PËR KËTO ARSYE:

Komisioni i Konkurrencës, bazuar në nenin 24, shkronja (d), (f), nenin 26, nenin 41, nenin 69 dhe 70 të Ligjit Nr. 9121, datë 28.07.2003 “Për Mbrojtjen e Konkurrencës”, i ndryshuar,

VENDOSI:

I. T'i rekomandojë Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë:

1. Të kryejë një studim të plotë tregu në mënyrë që të përcaktohen kërkesat për studentë/specialistë, i cili duhet të publikohet **para fillimit të çdo viti akademik** dhe duhet të sigurojë:
 - a. Orientimin e IAL-ve për hapjen e programeve të reja të studimit;
 - b. Balancimin e kërkesës dhe ofertës në tregun e punës;
 - c. Reduktimin e inflacionit të profesionistëve në degë të caktuara;
 - d. Mbrojtjen e interesave të konsumatorëve, duke drejtuar kërkesën e tyre drejt një oferte, e cila do të garantojë punësimin në një kohë të shkurtër pas diplomimit.
2. Për sigurimin e konkurrencës së lirë dhe efektive në treg, në zbatim të ligjit nr. 9121/2003 “Për mbrojtjen e Konkurrencës”, i ndryshuar dhe ligjit nr. 80/2015 “Për arsimin e lartë dhe kërkimin shkencor në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Shqipërisë”, MASR të hartojë dhe propozojë kuadrin e nevojshëm ligjor për burimet e financimit të IAL-ve private me qëllim që:
 - i) Të ardhurat e përfituara nga këto IAL private nga:
 - a. pagesat e studenteve për arsimim,
 - b. të ardhura për shërbime të kryera,
 - c. të ardhurat e krijuara nga marrëdhëniet me palë të tjera,
 - d. fonde publike
 - e. donacione dhe burime të tjera të ligjshme financimi,
 - f. veprimtaritë kërkimore-shkencore, konsulencat, si dhe çdo e ardhur që

realizohet nga veprimtaria ku merr pjesë personeli akademik të ndahet ndërmjet personelit akademik dhe IAL-së private, sipas rregullores së miratuar nga çdo IAL private.

- ii) Çdo IAL private të rregullojë me aktet e tyre të brendshme mënyrën e përdorimit të fondeve të krijuara nga të ardhurat e mësipërme.
 - iii) **Afati i përmbushjes së këtij rekomandimi nga MASR është shtator 2021.**
3. Të kërkojë vlerësimin e Autoritetit të Konkurrencës, në zbatim të nenit 69 të ligjit nr. 9121/2003 “Për mbrojtjen e konkurrencës”, i ndryshuar, për çdo projekt - akt normativ që në mënyrë të veçantë ka të bëjë me:
- a. kufizimet sasiore për hyrjen në treg dhe tregtimin;
 - b. vendosjen e të drejtave ekskluzive ose të drejta të veçanta në zona të caktuara, për ndërmarrje ose për produkte të caktuara;
 - c. imponimin e praktikave të njëjta në çmime dhe kushtet e shitjes.
- II. T’i rekomandojë IAL-ve publike dhe private:
1. Të llogarisin koston për student për secilin program studimi dhe të bëjnë publike tarifatat e studimit, për çdo vit akademik.
 2. Të bëjnë transparente mënyrën e përdorimit të fondeve duke e publikuar në faqet e tyre zyrtare.
 3. Të bëjnë transparent fondin e kërkimit shkencor, kriteret dhe procedurat që njësitë kryesore, njësitë bazë dhe kërkuesit shkencorë si individë duhet të ndjekin për të përfituar mbështetje financiare për kërkimin shkencor.
 4. Të mundësojë ofrimin e informacionit për cilësinë e IAL-së, përpara fillimit të çdo viti akademik në mënyrë që të lehtësohen mundësitë e zgjedhjes së konsumatorëve (studentëve), bazuar në:
 - a) Performancën akademike të studentëve të diplomuar, si dhe nivelin e punësimit të tyre në tregun përkatës të punës;
 - b) Vlerësimin/Reputacionin e IAL në bazë të të dhënave objektive - ekzistenca e qendrave të kërkimit, bibliotekave dhe laboratorëve;
 - c) Lidhjet me universitete ose qendra të njohura kombëtare ose ndërkombëtare;
 - d) Shërbimet e përgjithshme - kampuset;
 - e) Çmimet si një mekanizëm për të balancuar ofertën dhe kërkesën.
 5. IAL-të, duhet të informojnë Autoritetin e Konkurrencës, për zbatimin e pikës II të këtij vendimi brenda **muajit mars të vitit 2021.**
- III. Detyrimin e IAL-ve private që:
1. Të ndajnë llogarinë ekonomike të tyre me NIPT të veçantë nga llogaria ekonomike e shoqërisë tregtare (SHPK/SHA) ose Fondacionit që e ka krijuar dhe e financon.
 2. Zbatimi i detyrimit të pikës III.1 të këtij Vendimi, duhet të realizohet brenda **muajit mars të vitit 2021.**
 3. IAL-të private, duhet të informojnë Autoritetin e Konkurrencës, për zbatimin e këtij detyrimi brenda afatit të përcaktuar në pikën III.2.
- IV. T’i rekomandojë INSTAT:
1. Të mbledhë të dhëna për arsimin e lartë dhe të mundësojë ofrimin e informacionit

krahasues për cilësinë e IAL-ve për çdo vit akademik, në mënyrë që të lehtësojë mundësitë e zgjedhjes së studentëve, për:

- a. nivelin e punësimit të të diplomuarve sipas fushave; dhe
 - b. profileve të tyre në tregun vendas përkatës të punës.
- V. Autoriteti i Konkurrencës, do i drejtohet Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë në rast të mos përmbushjes së pikës II dhe III të këtij vendimi nga IAL-të, të cilat cenojnë konkurrencën e lirë dhe efektive në treg, duke kërkuar përmbushjen e tyre.
- VI. Mbylljen e procedurës së hetimit të përgjithshëm në Sektorin e Arsimit të Lartë.
- VII. Monitorimin e zbatimit të këtij vendimi nga MASR, IAL-të publike dhe private dhe INSTAT për një **periudhë 2 vjeçare**.

Ngarkohet Sekretari i Përgjithshëm për njoftimin dhe ndjekjen e zbatimit të këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi menjëherë.

KOMISIONI I KONKURRENCËS